

Szirtes Balázs

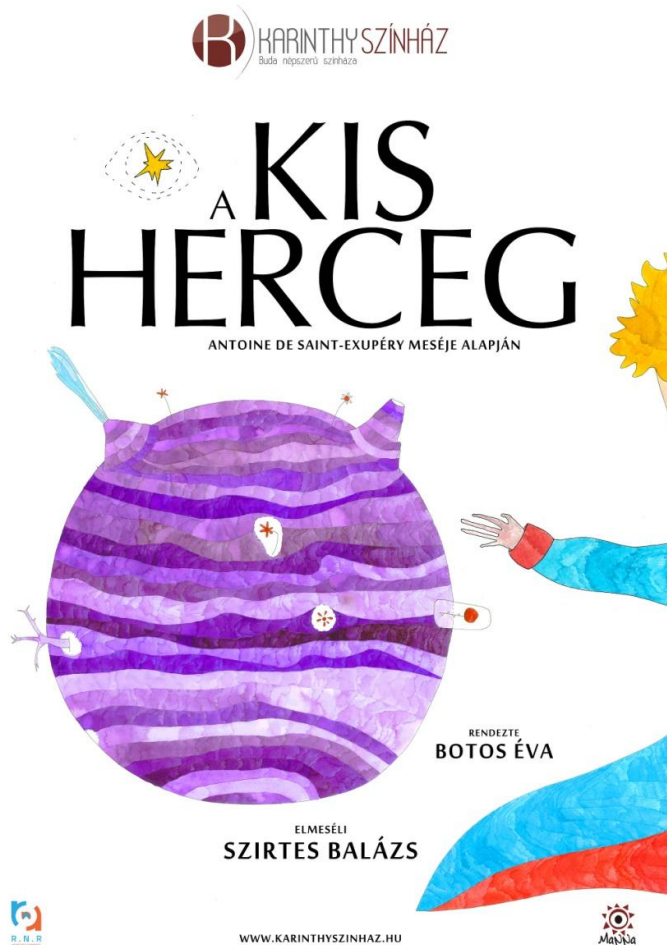
Szakmai portfólió

Ebbe a szakmai portfólióba csak azokat a dokumentumokat töltöm fel, melyek az ösztöndíjpályázatomhoz tartozó kutatási terv szempontjából relevánsak. Nem foglalkozom egyébként a több mint húsz éves színészi működésem eseményeivel, csak az általam létrehozott egyszemélyes színdarabokkal kapcsolatos sajtó és képanyagokkal, illetve az egyszemélyes színház témájában írt doktori értekezésemhez szorosan kapcsolódó dokumentumokkal. Okleveleim másolata a pályázati anyaghoz csatolt szakmai életrajzom mellékletében található.

A kis herceg – mesemonológ

Bemutató: 2014. december 13, Karinthy Színház

Az előadás színlapja 1:

Az előadás színlapja 2:

33. évad

Bemutató előadás: 2014. december 13. délután 3 óra

Antoine de Saint-Exupéry

A KIS HERCEG

mese-monológ két részben gyerekeknek (kilenc éves kortól)
és felnőtteknek, amikor még gyerekek voltak

Elmeséli:

SZIRTES BALÁZS

Rónay György fordítása alapján a színpadi változatot Szirtes Balázs készítette.

Díszlet: Iványi Árpád / Jelmez: Tordai Hajnal

Zene: Nyitrai László

Világítástervező: Király Tamás

Konzultáns: Deres Péter

Rajz: Gévai Csilla

Animáció: Csutorás Bánk

Produkción vezető: Ridzi Gábor, Gáspár Anna

A rendező munkatársa: Németh Dóra

Művészeti vezető: Karinthy Márton

Rendező:

BOTOS ÉVA

A Karinthy Színház, az R.N.R. Művészeti ügynökség és a Manna produkció koprodukciója

1115 Budapest, Bartók Béla út 130. Tel: 06-1/203 8994 www.karinthyszinhaz.hu

Képek az előadásból:

Beszélgetés B. Török Fruzsínával:

***A kis herceg* bemutatója kapcsán**

December 13-án volt a Karinthy Színházban *A kis herceg* című előadás bemutatója, mely évek óta váratott magára. Nagy út áll mögötted, hogy érzed magad?

Sz. B. Most már jól, köszönöm. Túl vagyunk a kezdeti izgalmakon. A bemutató előtti időszak mindig megterhelő, de most különösen nehéz volt. Az utolsó héten, amikor tulajdonképpen össze kell állnia az előadásnak, a körülmények nem igazán kedveztek nekünk.

Mire gondolsz?

Sz. B. Olyan szerencsétlenül jött ki a bemutató időpontja, hogy előttünk egy héttel, egy másik bemutató is volt a színházban. Plusz bejöttek más előadások is az úgynevezett főpróbahétre, aminek az volt a következménye, hogy alig tudtunk azon a színpadon, abban a térben próbálni, ahol végül lesz majd az előadás. Nem is igazából színészi, művészi vagy rendezői volt ez érdekes, hanem az volt a kérdés, hogy az előadás technikája össze tud-e állni ilyen rövid idő alatt. Végül sikeresen vettük ezt az akadályt is. Szó szerint: összeállt a kép.

Az előadást gyönyörű animációs rajzok kísérik végig...

Sz. B. Az elejétől fogva tudtuk, hogy ezt a formát, ahol egy ember játssza el a történet összes szereplőjét, a látványnak segítenie kell, hogy ellensúlyozza a többi szereplő hiányát. Mivel elsősorban gyerek-előadásról van szó, különösen fontos volt a varázslat. Ezért döntöttünk az rajzok mellett is, amik ugye meg is mozdulnak időnként, animációként.

A rajzok Gévai Csilla munkáját dicsérik. Hogy esett rá a választás?

Sz. B. Gimnáziumi osztálytársam, barátom volt. Mesekönyv illusztrátor lett, sőt, maga is ír meséket. Nagyon szeretem az ő világát. Rögtön rá gondoltam, de a rendezőnek, *Botos Évának* és a díszlettervezőnek, *Iványi Árpádnak* is volt jelöltje. Úgy alakult, hogy a jelöltek közül Csillát lehetett időben is egyeztetni, aminek végül mindenki nagyon örült. Éva is azonnal beleszeretett Csilla munkáiba.

A Karinthy Színház annak idején moziból alakult át színházzá. Ezért a színpadi adottságok hely szempontjából igen korlátozottak. Ahogy láttam, igazán minden lehetséges helyet kihasználtak.

Sz. B. Igen, ez így van. Egy eleve színháznak szánt épületben van egy elég mély hátsó színpad, mivel ez mozi volt, nincs hova hátrálni. Ha kicsit hátrább mennénk, ott már az utca van. Ez a legtöbb előadást nem zavarja, remek díszletek készülnek, de a mi esetünkben nehézséget okozott, az említett technikai megoldások, illetve kifejezetten a hátulról vetítés miatt. Olyan speciális optikára volt szükségünk, ami képes viszonylag kis távolságból is nagy képet vetíteni háttérnek. Ez az optika is végül, az utolsó pillanatokban megérkezett; izgatottan, aggodalommal vártuk.

Ha jól értem, annyi minden más jellegű problémával voltál elfoglalva, hogy a szokásos bemutató előtti színészi izgalmakra már nem igazán jutott idő.

Sz. B. Ha hiszed, ha nem, ez így volt. (nevet)

Emlékszel a pillanatra, mikor megszületett az előadás gondolata benned?

Sz. B. Egészen pontosan emlékszem, még a mozdulatra is, amivel Dublinban levettem a könyvespolcra *A kis herceg* angol kötetét. Kinyitottam, beleolvastam, és belém nyilallt az ötlet, hogy ebből mesemonológót kellene csinálni.

Hogyan kerültél ki Dublinba?

Sz. B. Olyan helyzetbe kerültem itthon, hogy nem volt felkérésem a következő évadra, ezért kihasználtam azt a lehetőséget, hogy kimenjek ismerősökhöz nyelvet tanulni.

Hogy telt a kint töltött idő?

Sz. B. Nehezen... Jobbat vártam, mint amit végül csinálhattam. Szerencsétlenségemre 2008-ban mentem ki, mikor kitört a gazdasági világválság. Pár hónappal az érkezésem előtt még sokoldalnyi friss álláshirdetés volt fent a neten naponta! Mikor én megérkeztem, drámaian lezsugorodtak ezek a lehetőségek, összesen mondjuk kétoldalnyi hirdetés közül lehetett válogatni. Bejelentkeztem természetesen színházakhoz, ügynökségekhez is.

Ezek szerint ilyen jól beszélsz angolul...

Sz. B. Akkor még egyáltalán nem beszéltem, csak dadogtam. Ezért nem is színésznek jelentkeztem, hanem bárminek, csak ott lehessenek a színház körül. Akár kellékesnek, díszítőnek, jegyszedőnek, tényleg bármilyen státusz boldoggá tett volna. De abban a helyzetben még a mosogató állások is csodaszamba mentek, így sajnos a vágyam, hogy egy idegen ország színházában dolgozhassam nem valósulhatott meg.

Ha jól gondolom, ebből adódóan sok szabadidőd maradt, és mégis az angol nyelvvel foglalkoztál, mikor leemelted a polcról *A kis herceget*.

Sz. B. Én is így gondolkodtam. Minden reggel átnéztem az aktuális álláshirdetéseket, elküldtem x helyre a jelentkezésemet, és a nap hátralévő részében elkezdtem a megálmodott mesemonológót írni.

Eszedbe jutott az is, hogy esetleg ez egy kinti előadás is lehetne?

Sz. B. Titkos álmaim között bizony szerepelt, de az említett körülmények miatt ez lehetetlen volt. Kilenc hónapot töltöttem kint, és a hazaérkezésem után szinte első feladatomban az volt, hogy az angolul elkészült szöveget magyarul is megírjam. A különbség a két anyagban az volt, hogy míg az angol verzió valóban csak szerkesztés volt, a magyarban már vannak saját mondataim is, a karakterekbe is kicsit belenyúltam.

A Rónay György- féle fordítás ezt meg is követelte gondolom, hisz a nyelv is kicsit régies, te ebből modernebb színpadi szöveget írtál.

Sz. B. Természetesen. A színpadi szöveg, még ha hűek is maradunk az eredeti szöveghez, itt-ott megköveteli a változtatást.

Megszületett hát a magyar szövegekönyv is, és eltelt körülbelül négy év a bemutatóig... Mi történt ezalatt a hosszú idő alatt?

Sz. B. Egy év sajnos elment azzal, hogy apukám hirtelen halála miatt, jóformán teljes leálltam mindennel. Valahogy túl kellett azt élnem, nagyon nehezen ment... Majd kész voltam újra az itthoni bemutatóra koncentrálni, illetve elkezdtem itthon a lehetőségeket megkeresni, hogy *A kis herceg* színpadra kerülhessen, egy kicsit miatta is, magamban az ő emlékének szentelve

a művet. A *Manna Kulturális Egyesület* látott benne fantáziát. Akkoriban hozott össze a sors *Horgas Ádámmal - MAB* című web-sorozatában szerepeltem - akire mint rendező nagyon számítottam. Elolvasta az anyagot, nagyon tetszett neki. Ez a biztatás győzött meg engem arról, hogy valóban be kell mutatni. Végül az elhúzódo szervezés miatt Horgas Ádám már nem ért rá.

Hogy jutottál el a Mannától a Karinthy Színházig?

Sz. B. Lassan tudtak csak haladni a dolgok. Sok produkciót menedzselnek egyszerre a Mannánál, lehetetlennek tűnt *A kis herceg* ügyét egyedül velük előremozdítani. Ezért az *R.N.R. Művészeti Ügynökséggel*, amely „ügynököl” engem amúgy is, koprodukcióban kezdtünk gondolkodni. Nyilvánvalóan adódott a **Karinthy Színház**, ez esetben elsősorban, mint befogadó színház, ahol évek óta rendszeresen játszom különböző előadásokban. Megkerestük *Karinthy Mártont* az ötlettel, és nagy örömeinkre nyitott volt, amiért köszönettel tartozom. Innentől szerencsére felgyorsultak az események.

Tehát megvolt az anyag, a hely, de még nem volt rendező.

Sz. B. Igen, de hamar megoldódott ez a kérdés is. *Botos Éva*, aki végül rendezte, osztálytársam volt a színművészetin, azóta „csak” barátok vagyunk. Rendkívül jól értjük egymás lényét és humorát, ez már akkoriban is kiderült. Ennél a produkciónál kiemelten fontosnak éreztem, hogy a rendező nagyon egy hullámhosszon legyen velem. Más előadásoknál ez nem feltétlenül ennyire fontos (és ott egyébként is legtöbbször fordított a választás), de ennél igen. Annyira érzékeny maga a téma, és a helyzet is, hogy egyedül állok a színpadon, annyira erős elképzeléseim voltak az előadás megvalósításával kapcsolatban, hogy mindenképpen olyan embert szerettem volna magam mellé, aki félmondatokból is ért engem és viszont. Nemcsak, hogy ért, de úgy tud saját ötleteket hozzátenni az eredetileg mondjuk tőlem származó elképzelésekhez, hogy azokat kiteljesítse, vagy kigyomlája a rossz, gyenge megoldásaimat, hiszen ilyenek is jócskán adódnak az alkotás során. Éva pontosan ilyen rendezője lett *A kis hercegnek*. Okos, empatikus, határozott, tehetséges. Máshogy el sem tudtam volna képzelni ezt a munkát. Nagy öröm volt vele együtt dolgozni ilyen felállásban is.

Régen ismerjük egymást, talán nem árulok el titkot, ha azt mondom, hogy két évvel ezelőtt egy emlékezetes debreceni alkalommal, egy meglehetősen furcsa plázai környezetben felolvastad nekem az anyagot. Tökéletlen környezetben tökéletes élményt nyújtott már a felolvasás is. Akkor én azt mondtam neked, hogy csupán egy kérdés hoz zavarba, vajon ki lesz a célközönség... Általában minden színházi előadásnak a célközönségét meg lehet határozni. Ebben az esetben elbizonytalanodtam....

Sz. B. És nem voltál ezzel egyedül! A legnagyobb fejtörést bizony ez okozta nekem is. Bárkinek, akinek felolvastam a szöveget, senki nem tudott egyértelmű választ adni, hogy ennek gyerek vagy felnőtt előadásnak kell-e lennie. Valószínűleg mindkettő. Egy dolog biztos, hogy kilenc éves kor alatt valóban nem érdemes a gyerekeket beültetni az előadásra, hisz sok mindent a koruknál fogva nem érthetnek. Két részből álló, összesen – szünettel együtt – két órás előadásról van szó, amihez kitartó figyelemre van szükség. Úgy gondolom, hogy kilenc éves kor felett ez a figyelem megvan. A szerző ajánlását valóban komolyan kell

venni, ami úgy hangzik, hogy „Kérem a gyereket, ne haragudjanak, amiért ezt a könyvet egy felnőttnek ajánlom. Léon Werth-nek, amikor még kisfiú volt.”

Bevallom, bár ismerem és szeretem *A kis herceg* történetét, bizonyos dolgokat ebből az előadásból értettem meg kristálytiszán, így harmincöt évesen... És nagyon hálás voltam ezért.

Sz. B. Ennek örülök, és akkor ez még egy bizonyíték arra a törekvésemre, hogy a színház tűzzön ki egy-két kifejezetten esti, felnőtt előadást is, hisz egyre inkább azt tapasztalom, hogy a felnőtt korosztály szomjazza a mesét, pláne *A kis herceg* örökérvényű történetét. Nagyon szeretném, ha a felnőtt közönség bátor lenne, beülne és szembesülne gyermeki lelkével. Zavartalan körülmények között, amit egy délutáni, gyerekekkel teli előadáson, belátom, nem lehet garantálni.

Egy történet összes szereplőjét egyedül játszani sem egyszerű színészi feladat. *A kis herceg*ben mindemellett egy bábót is magabiztosan kezelsz. Hogy birkóztál meg vele?

Sz. B. Abban, hogy a történet szereplőit el tudom majd játszani, „hozni a karaktereket”, nem voltam nagyon bizonytalan. Olyan a szöveg szerkezete, hogy kettőnél sosincs több szereplő egyszerre a színpadon, és ebből a kettőből az egyik minden esetben a kis herceg. Az nagy kérdés volt, hogyan lehet ezeket a dialógusokat igazán érdekesre és színesre rendezni. Így jött Éva zseniális ötlete a báb. Ahogy ráéreztem ennek a helyzetnek az ízére, nagyot lendültek a próbák.

Csodálatos a kis herceg bábja. Általad életre kel, de a kidolgozása is mesteri. Honnan kaptátok?

Sz.B. A Budapest Bábszínház tulajdona, tőlük béreljük. Úgyhogy a bábnak is van gázsija! Felújítottak, átalakítottak a kéréseinknek megfelelően egy bábót, amiben az az érdekes, hogy nem kesztyűbáb, hanem egy hetven cm magas, úgynevezett bunraku báb, ami egy japán tradicionális báb-típus. Ami a feladatomat nehezítette, hogy míg Japánban – eredetileg - egy ilyen bábót három ember mozgat, nekem ezt egyedül kell megoldanom. Maga a báb ötlete nagyon inspirált, de mikor megtudtam, hogy milyen feladatot ró ez rám, bevallom, kicsit megijedtem.

Az öt hetes próbaidőszak alatt tulajdonképpen egy bábszínész-képzést kellett behoznod.

Sz. B. Majdnem.(nevet) De az igaz, hogy ez egy külön hivatás, a színművészetin külön bábszínész-szak van, nagyon helyesen és nem véletlenül. Japánban, ahol nagyon komolyan veszik ezt a fajta bábtechnikát, tíz évig tanulják a növendékek a báb kezelését. Bár ebben az esetben teljesen maximalisták nem lehettünk, ezért arra törekedtünk, hogy a legalapvetőbb, legegyszerűbb mozdulatok pontosak legyenek.

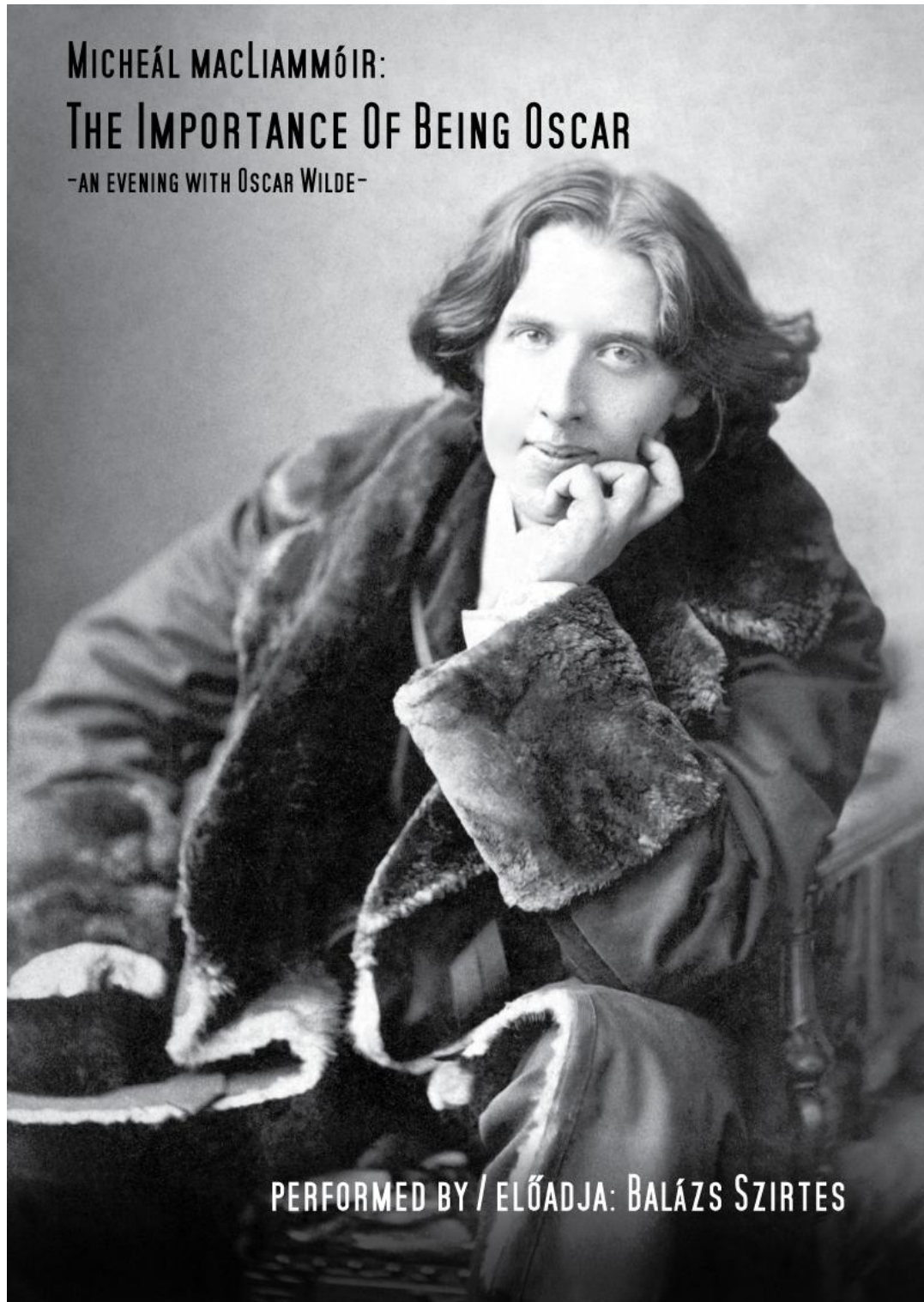
Nagyon köszönöm a beszélgetést. Gratulálok, és kívánom, hogy sok előadást megérjen *A kis herceg*, Budapesten és vidéken is.

Sz. B. Köszönöm, így legyen...

The Importance of Being Oscar

Bemutató: 2016. augusztus 16, RS9 Színház

Az előadás színlapja:

Képek az előadásból:

Beszélgetés a produkcióról Winkler-Nemes Gáborral (Papageno):

Egy est, egy életmű, három arc – Oscar Wilde az RS9-ben

Winkler-Nemes Gábor

Szirtes Balázs színművész harmadik éve játssza az RS9 Színházban Micheál MacLiammóir ír szerző, rendező, színész és színházalapító polihisztor „The Importance of Being Oscar – An Evening with Oscar Wilde” című művét, amelynek középpontjában Oscar Wilde zseniális életművének a keresztmetszete áll. A két részben játszott egyszemélyes est különlegessége, hogy eredeti nyelven, angolul hangzik el – az október 25-i előadáson immár huszadik alkalommal. Ennek kapcsán beszélt a művész a két varázslatos ír szerzőről, Oscar Wilde-ról és Micheál MacLiammóir-ról, saját életútjáról és az egyszemélyes színjátszás fontosságáról.

Igazi utazó művész vagy, számos helyen dolgoztál már és jelenleg is több előadásban veszel részt. Hol és miként indult a színészi pályád?

Éppen húsz éve végeztem a Színművészeti Főiskolán Benedek Miklós osztályában. Nagyon jó mesterem volt, s talán még mondhatom, hogy ma is az. Szerencsére folyamatosan figyelemmel követi a pályámat, és rendszeresen véleményt mond a látottakról, amit én külön is igénylek és mindig nagyon várok. Szolnokon voltam szerződésben tag két évig, majd innen indultam el kalandozni. Franciaországban éltem egy ideig, majd hazajöttem. Sokat dolgoztam televíziós munkákon is, valamint színházban szabadúszóként. Ezután Málta következett, majd az élet újra hazahívott. Egy évig dolgoztam Veszprémben, ahol megismerkedtem Koltai Róberttel, akit a másik mesteremnek tekintek. Harmadikként még mindenképp megemlíteném Törőcsik Marit, akivel Szolnokon játszottam együtt. Hozzá más kapcsolat fűz, aki sokkal inkább lényével, igényességével, s művészetével tanít, s számomra valóságos iránytűként szolgál a színházi szakmán belül. Ily módon őt is mesteremnek tekintem. Koltai Róberttel azóta is sokszor dolgoztunk együtt, s jelenleg is van egy közös darabunk, a *Batang felé*. Az egyszemélyes előadások különösen közel állnak hozzám. Az Oscar Wilde életművét bemutató „The Importance of Being Oscar – An Evening with Oscar Wilde” című előadásom immár harmadik éve fut az RS9 Színházban, a Vallai kertben. A darabot Kőváry Katalinnal közösen vittük színre, akivel nagyon régóta dolgozunk együtt.

Mit tudhatunk a szerzőről, s magáról a darabról?

Szerzője Micheál MacLiammóir ír színész, szerző, és színiigazgató, a híres dublini Gate Színház alapítója, aki már sajnos nincs közöttünk. Rendkívül fontos volt számára az ír kultúra, s képviselőinek bemutatása és népszerűsítése. A jelen darab mellett több másik egyszemélyes előadást is írt, de valamennyi közül ez vált a legnépszerűbbé. Egy narrációs szöveget írt, amelyben végigjárta Oscar Wilde alkotói életművét a legkorábbi alkotásoktól a már a börtönben született *De profundis*, majd a

szabadulás után készült *A readingi fegyház balladája* című művéig. Az előadás első részét a versek, majd Dorian Gray története után az életpálya csúcsát jelentő színházi évek négy, a szerzőnek valódi sikert és tündöklést hozó darabjának bemutatása képezi, amelyben ugyanakkor már felsejlik a közelgő baj előképe is Bosie apjának alakjában. Ezt követi a második rész tragikumája, ami a bukást, és a börtön megpróbáltatásait mutatja be.

Az előadás egy összetett helyzetet teremt, hiszen egyszerre van jelen benne Oscar Wilde, az elbeszélő MacLiammóir, s természetesen az azt előadó művész alakja. Valójában kit szólaltatsz meg a darabban?

Egyszemélyes előadásról lévén szó tulajdonképpen mindenkit, de alapjában véve a darab szerzőjét alakítom, egy mesélőt, aki nyilvánvalóan vonzódik Oscar Wilde személyiségehez. Micheál MacLiammóir a szöveget eredetileg magának írta, s valószínűleg nem gondolt arra, hogy halála után e művét valaha majd mások is játszani fogják. A bemutatott alkotásokat egymásba átkötő, azokat összefűző szövegek Micheál gondolatai, amelyekkel azonban magam is teljesen azonosulni tudtam. Így tulajdonképpen saját magamat is alakítom, mert ha nekem kellett volna összeválogatni Oscar Wilde életművéből egy estre való anyagot, valószínűleg pontosan ugyanezeket, vagy majdnem pontosan ezeket az írásait választottam volna. Mindazonáltal, én talán modernebb szavakkal fogalmaznék, míg MacLiammóir érezhetően törekedett arra, hogy a darab nyelvezetében ugyanazt a kecses, szecessziós fogalmazásmódot használja, amely Wilde műveit is jellemzi. Ha egy plakát formájában próbálnám mindezt bemutatni, akkor talán hármunk egymásba olvadó arca tükröznék leginkább a helyzetet, ahol is Oscar Wilde alakja jelképezné a 19., Micheálé a 20., míg az enyém a 21. századot.

Kezdetől fogva az volt az elképzelés, hogy eredeti nyelven mutatjátok be a darabot?

Igen, mert éppen emiatt a szecessziós nyelvezet miatt szerintem nehéz Wilde-ot jól magyarra fordítani. Itt vannak például a szóviccek, amelyeket nem könnyű visszaadni. Az angol nyelvű produkció létrejöttéhez és ahhoz, hogy még ma is műsoron lehessen, az RS9 Színház mellett nagy mértékben járult hozzá a Manna Produkció. A Gáspár Anna által alapított és vezetett szervezet független színházi produkciók létrejöttét segíti. Ők álltak be a mi már elkészült produkciónk mögé is, ami valóban komoly segítséget jelentett. Azt tapasztaltuk, hogy van igény arra, hogy legyen angol nyelvű előadás Budapesten, de nehéz áttörni a programkínálat özönét. Szinte teljes mértékben unikálisnak számít, s egyszerre volt célja, hogy népszerűsítse az egyszemélyes színházi előadás műfaját, az eredeti nyelvű produkciókat, s persze Oscar Wilde művészetét, valamint az, hogy megszólítsa mind az itt élő, vagy Budapestre látogató külföldi mind pedig az ilyen jellegű előadásokra nyitott hazai közönséget is. Emellett két másik egyszemélyes darabom is fut, amelyek szintén a Manna jóvoltában születhettek meg. Ezek egyike a Szépkisnap, szintén az RS9-ben, a másik pedig A kis herceg, ami jelenleg egy vándorelőadásként utazik az országban, és most is készülök egy, a mostani Wilde-darabhoz hasonló karakterű újabb esttel.

Egy magyar hallgató számára mennyire követhető az előadás?

Biztos vagyok benne, hogy él idehaza – mégpedig szép számmal – egy olyan magyar közönség, amely rendelkezik a kellő szintű angol nyelvtudással, hogy egy ilyen előadás a legkevésbé se ijessze el. De nézte már az előadást olyan barátom is, aki egyáltalán nem beszélt angolul és még így is értette a lényegét. Aki színházba jár, és tudja, hogy mi egy színházi előadás jellege és menete, akkor is tudja követni az estét, ha egyáltalán nem tud angolul. Azok számára pedig, akik jól értik a nyelvet, az élmény ugyanaz, mintha egy filmet néznének meg a moziban eredeti nyelven.

Téged személyesen mi motivált abban, hogy idegen nyelven is előadj?

A fent már megfogalmazott érveken túl az egyik fő okom az volt, hogy nagyon sokat jelent számomra Oscar Wilde életműve. Ezen kívül a pályán eddig eltöltött húsz év anyanyelvemen eljátszott előadásai után komoly kihívást láttam benne, hogy egy idegen nyelvű darabban is kipróbáljam magam. Ez annál is inkább így van, mert másokhoz hasonlóan én is felnőttkoromban sajátítottam el az angol nyelvet. Tudni akartam, hogy milyen úgy játszani, hogy nem az anyanyelvemben mozgok, amire egyszerűen csak ráfekszem, s minden természetesen adja magát. Ezért ez az előadás a megszokottnál sokkal nagyobb fokú koncentrációt kíván, most az októberi huszadik előadáson ugyanúgy, mint a legelsőn. Volt rá példa, hogy brit nézők megkerestek az előadás után, és megkérdezték, hogy miért itt játszom. A válaszom most is ugyanaz, mint akkor volt, vagyis azért, mert magyar színész vagyok. Nem pusztán hazajöttem, hogy egy kicsit itthon is megmutassam magam, hanem itt élek és itt játszom, ez az előadás pedig egy külön kirándulást jelent az angol nyelvű színjátszás világába.

Más a kapcsolatod a közönséggel egy egyszemélyes előadás esetében? Itt nincs jelen az a bizonyos láthatatlan negyedik fal, ami elválasztana tőlük. Mennyiben más élmény így játszani?

Az egyszemélyes színházban elengedhetetlen, hogy a színész egy húron tudjon pendülni a közönségével, hiszen valójában az egyetlen partnerei. Ezért fontos, hogy lehetőleg egy minél közvetlenebb kapcsolatot sikerüljön kialakítani velük az előadás során. Ez nagyban olyan mint a film, ahol – ahogy azt Törőcsik Mari is szokta mondani – ugyanúgy kell játszani, mint a színpadon. Mindazonáltal filmben játszani olyan, mintha csak az első sornak játszanál a színházban, már ami az intimitást illeti. Amikor például én ezt a darabot játszom az RS9-ben, tudom, hogy a legtávolabbi néző is legfeljebb öt méterre van tőlem. Az ember ilyenkor automatikusan kisebb hangerőt, azonban ugyanolyan érzelmi és értelmi energiát kell, hogy használjon. Ez a személyes hangvétel, és a közönséget sokkal inkább aktívan bevonó játékmód talán épp a film hatására tért vissza a színjátszásba, de ez az attitűd már annak idején az ókorban, Plautus vígjátékaiban is jelen volt. Színészként nekem is egyértelműen nagyobb élményt jelent nem csak a nézőknek, hanem

közvetlenül a nézőkkel játszani, mert így az előadásban az ő jelenlétük, az ő energiájuk és az ő reakcióik ugyanúgy benne vannak, mint a színpadon jelenlévőké. A nagyszínpadi, hagyományosnak nevezett előadásokban persze a láthatatlan negyedik falas szabály is érvényesülhet, hogy nem nézünk ki és úgy teszünk, mintha nem lennének ott, de a nevetések, a csendek, a reakciók akkor is ugyanúgy befolyásolják az előadást. Így a színházban végül is olyan negyedik falat igazából nem lehet vonni, ami ellenben a film esetében adott. Abban a direktségben, vagy személyességben, ami felé a ma színháza visszanyúlni látszik, s amiért a manapság tényleg nagy számban születő egyszemélyes előadások is annyira népszerűek, látom a filmművészet visszahatását a színházra. Azonban éppen azt, ami az egyszemélyes színjátszás lényegét adja, a moziban egyszerűen nem várhatod el, ez pedig a közvetlen, személyes jelenlét varázsa. Ezért nem fog a színház soha meghalni. A pillanatnak ezt a csodáját egyetlen más műfaj sem képes megadni.

A görög színjátszás szakrális alapokon állt, ahol a tragédia csúcspontján a közönség is átélhette a katarzist. Ha ettől a modern világ ma talán messze is áll, a direkt, személyes színjátszás visszahozhat ennek az élményéből valamit a mai, egyre inkább digitalizálódó és sokszor személytelenné váló világban?

A játzókkal együtt átélt, színházi közösségi élmény talán hozhat egy ilyen jellegű visszakanyarodást. Ami kifejezetten az egyszemélyes színház jellegzetessége, az a közvetlen történetmesélés hagyománya. Az is szakrális élmény lehet, hogyha például egy sámánra gondolok, aki átminősült tudatállapotban átél és előad egy történetet, s akinek a száján keresztül különböző alakok szólalnak meg. Ennyiben tehát ez az irány valóban elképzelhető.

Az íreknek is megvoltak a maguk bárdjai, ha már Wilde életművéről beszélünk.

Persze Wilde háttérében is nyilván adott volt az ír monda és mesevilág, de ő alapvetően az antik műveltségéből táplálkozott. Ez érezhető a klasszikus témájú korai verseiből is; eredetileg költőként kezdte a pályáját. A meséiben azonban valamennyire visszaköszön ez a hangulat. Micheál MacLiammóir a narrációs részekben említi is őket, mindazonáltal az estben konkrét meserészletek terjedelmi okokból nem kaphattak helyet. A kelta hagyomány talán leginkább az utolsó művében – *A readingi fegyház balladája* – köszön vissza, és itt magára a műfajra, a balladára gondolok. Ennek a stílusában van egy mesélő, súlyosan dübörgő drámaiság.

De ennek is megvan a maga oka. A gazdag és sikereiben gazdag életpálya itt már feltűnően megtört, amelyet, ahogy említetted, az előadás második része mutat be.

Oscar Wilde életének fontos részét képezte a Lord Alfred Douglashez, azaz „Bosie”-hoz fűződő kapcsolata, ami végül két év fegyintézetben töltendő büntetéshez vezetett. Ez azonban hozzátartozott Oscar Wilde személyiségéhez. Az élete és az életműve így teljes. Wilde maga is hangoztatta, hogy az életét tekinti a főművének, ami az előadás egy pontján el is hangzik. A hazai közönségnek – aki talán nem ismeri olyan mélyen Wilde-ot mint az ír, vagy a brit, akik számára valóságos kulturális ikon – ennek megfelelően szeretnénk volna alakját, a maga teljességében bemutatni.

Szépkisnap

Bemutató: 2016. december 6. Mozsár Műhely

Az előadás színlapja:

Képek az előadásból:

Kutszegi Csaba írása az előadásról:

Kutszegi Csaba: Mi van a pedofília mögött?

Dennis Lumborg: *Szépki nap*

Amellett, hogy öröm figyelni-hallgatni, hogy mit mesél magáról a szimpatikus fiatalember, jómagam együttérzéssel és drukkkal figyeltem Szirtes Balázs minden arra irányuló kísérletét is, hogy valahogy érdekessé és felkavaróvá tegye az előadást.

A *Szépki nap* előadásáról nem tudom eldönteni, hogy több-e önmagánál, vagy éppen annyi, amennyi. Nem egy pontján érzékelhető, hogy igen szeretne több lenni, de igazán egyszer sem jön létre benne az a különleges pillanat, amelyben játzó és néző – emelkedve a kvázi rögválóságtól – közösen az egekig tör, hogy önmagát és a másik embert egyszerre láthassa óriásnak és parányi porszemnek. Ettől még persze lehet az előadás színvonalas, szórakoztató és tanulságos, lehet benne nagyot alakítani, de korszakos, vagy legalább hosszú távon emlékezetes nemigen lesz a produkció.

A monodrámát eljátszó Szirtes Balázs is a történeten túli többletet keresgéli, erre utal, amit a témáról szólva, interjúban is megfogalmazott: „Nem is a konkrét ügy érdekel, hanem ami mögötte van: hogy milyen az, amikor valakit megvádolnak, alaptalanul akár.” (A teljes beszélgetés itt olvasható: A nézők: partnerek.) A színész (aki a kortárs angol szerző darabját maga fordította magyarra) az előadáson is mindent megtesz azért, hogy az elmesélt-eljátszott eseménysorozat kapcsán a befogadó számára szélesebb horizontok is megnyíljanak... De a szöveg ellenáll. Az is lehet, hogy ez nem is csak a darab hibája, hanem a fordításé is. Az eredeti drámában ugyanis a főhős Eddie igen egyszerű lélek, olyan kétkezi munkásember, aki az iskolai tanulást sohasem vitte túlzásba, magas műveltséggel nem büszkélkedhet, leginkább a tömegkultúra tucat hírei és divatos bulvár okfejtései érdeklik. Szirtes Eddie-je viszont kvalifikált értelmiségi benyomását kelti, kulturáltan beszél, ha arra kerül sor, tökéletes, nyelvi hibátlan körmondatokban fejezi ki magát pontosan, szabatosan, stílusosan. Talán emiatt sem érzünk az előadáson felhajtó erőt generáló, többletet eredményező, jótékony belső (művészi) feszültséget: életszerűtlennek tetszik ugyanis, hogy egy jó svádájú, társadalmi környezetét figyelő és ismerő intelligens fiatalember a pusztán feltételezéseken nyugvó vádak szövevényébe ennyire kiszolgáltatottan és tehetetlenül belegabalyodik. Más lenne a helyzet, ha Eddie más körökbe tartozna, mint a környezete, rosszul kommunikálna, belső értékrendje markánsan eltérne az általánosan elfogadott normáktól. Konkrétan: a történetet és Eddie figuráját a Mozsár Műhelyben látható interpretációban nem lehet úgy értelmezni, hogy a nép egyszerű, ösztönlény fia olyan természetességgel gondozza-szeretgeti kisiskolás leányát, mely természetes (testi) kapcsolat a szofisztikált (és kissé nyárspolgári, kissé dekadens) társadalom látószögén keresztül bűnös pedofiliának minősül.

Tulajdonképpen érthetetlen, hogy miért is vetül Eddie-re a gyanú, nem derül ki, hogy gyermekei anyjának bizalma egyszer csak miért is rendül meg e téren a férfiban, mint ahogy motiválatlan az asszony darabvégi megbocsátása és bizalom-visszanyerése is.

Ez utóbbiak persze már nem írhatók pusztán a „túl jó” fordítás számlájára. Szerintem Dennis Lumborg drámája egy meglehetősen közepes színvonalú mű, és sokkal kevésbé hálás eljátszani, mint amennyire nehéz. Am Szirtes színészként elejétől végéig valósággal remekel, pillanatok alatt atmoszférát teremt, megfogja a közönséget. Amellett, hogy öröm figyelni-

hallgatni, hogy mit mesél magáról a szimpatikus fiatalember, jómagam együttérzéssel és drukkkal figyeltem Szirtes Balázs minden arra irányuló kísérletét is, hogy valahogy érdekessé és felkavaróvá tegye az előadást. Egyébként a drámából is ezt érzem ki: írja mesterségesen igyekezett izgalmassá tenni a történetet, amely – bár társadalmi-emberi relevanciája, témafontossága nyilvánvaló – valójában nem igazán izgalmas és fordulatos. Számomra legalábbis valódi izgalmat – néhány drámai csúcsponton – leginkább csupán az jelentett, hogy Szirtes hagyományos, időtlenül korszerű, realista színészi eszközeivel, valamint mély szerepazonosulásával igen őszinte pillanatok tudott létrehozni. Elérte, hogy bennem is megpendüljön – egészen konkrétan – a félelem és a részvét, de ez a katartikus érzés beférkőzött ugyan a privát szférámba, ám csak ott, bennem, az egyén szintjén működött: belegondoltam, hogy milyen szörnyű lenne, ha lányos apaként magam is hasonló helyzetbe kerülnék.

A *Szépkişnap* színészi játék élvezetére és tanulságok levonására (pl.: nem elég tisztességesnek lenni, tisztességesnek is kell látszani) teremt lehetőséget, korunk társadalmáról nem tudunk meg általa újdonság erejével ható releváns információkat. Viszont játszva szembesülhetünk személyiségünk fecsegő felszín alatti sötét anyagaival: a hajlamról mások megbélyegzésére, a mindent romboló, fertőző előítéletes kétségrel és a bűnös, megbocsáthatatlan pedofiliáról. De aki ez utóbbiból társadalomra vonatkoztatott többletre is kíváncsi, az a *Szépkişnap* mellé olvassa el Nabokov *Lolitáját*.

Lady Bracknell és a lazac mosolya, avagy a bunburisták

Bemutató: 2019. december. 5. Karinthy Színház

Az előadás színlapja 1:

Paul Ducst *Lady Bracknell*
és a lazac mosolya,
-avagy a Bunburisták

Lady Bracknell szerepében:
SZIRTES BALÁZS

KARINTHY
KARINTHY SZÍNHÁZ. CSALÁDBAN MARAD.

38
ÉVAD

Az előadás színlapja 2:

PAUL DOUST: LADY BRACKNELL ÉS A LAZAC MOSOLYA, AVAGY A BUNBURISTÁK

KOMÉDIA • FORDÍTOTTA: HORGAS JUDIT ÉS SZIRTES BALÁZS

Oscar Wilde töretlenül sikeres és világszerte ismert színdarabjának a Bunbury-nek folytatása ez a Magyarországon először a Karinthy Színházban bemutatott egyszemélyes komédia. Stílusparódia Wilde modorában, mely egyszerre elgondolkodtató, sokszor krimyszerű, váratlan fordulatokban gazdag és rendkívül kacagtató. Önmagában is megállja a helyét Paul Doust 1994-ben írt és azóta a világ számos színpadán nagy sikerrel játszott one man show-jának története, de a Bunbury cselekményét, karaktereit ismerőknek még külön kuriózum is a darab. Az is izgalmas, hogy a Karinthy Színházban jelenleg is sikerrel futó Bunbury előadás szereplőit, helyszíneit viszontláthatják nézőink a Hököm Stúdióban színre kerülő előadásunkban. A többi legyen meglepetés! Higgyék el: lesz bőven! És igen! Nem tévedés: Lady Bracknell fergeges szerepét ezúttal Szirtes Balázs alakítja majd.

Lady Bracknell szerepében

SZIRTES BALÁZS

Felvételről közreműködik

**BRAGHINI ROZINA
MURÁNYI TÜNDE
TORNyai ILDIKÓ
MAKRANCI ZALÁN
TELEKES PÉTER**

JELMEZ **PAPP JANÓ** • DÍSZLET **MUCSI BALÁZS** • PRODUKCIÓS VEZETŐ **KEREKES-KATZ PETRA**
MŰVÉSZETI VEZETŐ **KARINTHY MÁRTON**

KÖSZÖNET **HERCZEG JÓZSEF** • **KÖVÁRY KATALIN** • **KÁLLAI-TÓTH ANETT** • **LAMPÉ ANIKÓ**

RENDEZTE:

SZIRTES BALÁZS ÉS GAÁL ILDIKÓ

KARINTHY

1115 BP. **BARTÓK BÉLA ÚT 130.** TELEFON 1 203 89 94
INFO@KARINTHSZINHAZ.HU **WWW.KARINTHSZINHAZ.HU**

JEGYEK VÁSÁROLHATÓK A SZÍNHÁZ FENTI ELÉRHETŐSÉGEIN KERESZTÜL,
VALAMINT A JEGY.HU-N ÉS AZ INTERTICKET ORSZÁGOS JEGYIRODAI HÁLÓZATÁBAN.

HADIK
SINCE 1994

PORT.hu

jegy.hu

PAGONY

allee

ÚJBUDA
Kulturális Alap

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERUMA

R.N.R.
Kulturális Alap

nka
Nemzeti Kulturális Alap

Képek az előadásból:

A Mezei néző című színházi blogon megjelent írás az előadásról:

Karinthy Színház – Lady Bracknell, avagy a Bunbury folytatása Szirtes Balázssal – 2019.dec.4.

| MakkZs | Szólj hozzá!

Kedden a Karinthy Színház egy három felvonásos kerekasztalbeszélgetésben emlékezett meg az alapító-igazgatóról, és ebben a moderátor, Bóta Gábor kérdésére valahogy nyilvánosan is elmondtam, hogy annyira nem állt hozzám közel Marcinak éppen a Bunbury-rendezése, bár az olvasópróbán éppen ott voltam. Viszont ez nem akadályozott meg abban, hogy érdekeljen az a verzió, amelyiket **Szirtes Balázs** egyedül ad elő a színház harmincfős stúdiójában.

Nem tévedés a „lady” és a férfiszínész együttes megjelölése – a darab valóban egy férfiszínészre íródott, aki nőt játszik.

Paul Doust műve kicsit több, mint egy óra, és valóban csak egy színész szerepel benne, bár a színház Bunbury-előadásában fellépő művészeivel tévéről is megnézhetünk egy részletet, ez jelenti a kiindulópontot a kalandozáshoz.

Szirtes Balázs **Gaal Ildikó** mellett rendezőként jegyzi az előadást, sőt **Horgas Judittal együtt** fordította le a darabot, és így azt gondolom, hogy vélhetően az előadás létrehozásának gondolata is tőle származott. Nem zárnám ki, hogy szívesen megkapta volna Lady Bracknell szerepét már, és a magyar színpadi gyakorlatban nem is lett volna az első eset, hogy ezt a ziccerszerepet férfi játssza (2007, Toronykőy Attila szegedi rendezésében Járai Máté volt Augusta néni, jelentős sikert aratva).

Az előadásnak különösen az elején döbbenetes hatást kelt az, hogy mennyire vérfagyasztóan tökéletes ez a nőalak - érezzük az alcímben megjelölt "lazac mosolyát" - , igazi bizonyíték, hogy Shakespeare idején valóban hitelesen játszhattak nők férfiszerepet. Van néhány hasonló emlékem, Epres Attila, Fodor Tamás illetve Bercsényi Pétertől örök hasonlóan nőies nőalakokat - ha egy férfi jól csinálja, akkor sokkal nagyobb érdeklődést tud kelteni egy ilyen szerepben, mint egy kitűnő színésznő.

Szirtes Balázs Lady Bracknellét nézve igazán sajnáltam, hogy Marcinak annak idején nem jutott eszébe ez a pofonegyszerű ötlet, Szirtes Balázs különleges színpadi figurája még sokkal több nézőt vonzhatott volna be a Bunburyre, mint az egyébként nagyon híres Oszvald Marika, aki nem próbált igazi angol arisztokratát játszani. Az még szomorúbb, hogy Marci nem láthatta már ezt az alakítást, és így nem merülhetett fel benne az sem, hogy tévedését felismerve néhány előadásba még most beállítsa a férfiszínészt. Az biztos, hogy ha megteszi, akkor mindenképp visszamentem volna megnézni, megírni - talán épp ez a változás kellett volna ahhoz, hogy az az előadás nekem is életre keljen. Illett volna Oscar Wilde-hoz nagyon.

Ebből az egy órából, Szirtes Balázs minden gesztusából, testtartásából, ahogy a kesztyűjét lehúzza és a kezére pillanat, vagy ahogy ránk néz egy tökéletes Lady Bracknell jön át. Később, miután a kalapját és a parókáját leveszi, még akkor is. Nem a ruha teszi, nem a smink, hanem a színészet. Bevallom, maga a történet nem érdekelt annyira, de ez a színészi bravúr mindenképp elég jó ahhoz, hogy valaki megnézzze. Mégis ritkán láthatunk egy előkelő angol hölgyet Wilde korából élőben, tőlünk két méterre.

Szirtes Balázs már komornyikként is legfőbb erőssége volt az „igazi” Bunbury-produkciónak, jól áll neki a szerző humora, most is egészen otthonosan van jelen a **Papp Janó** által számára tervezett ruhában, **Mucsi Balázs** csupa rózsaszínű díszletében. Ahogy hallgattam ezt az egészen új életrajzot, amit közel száz évvel az eredeti darab születése után kapott a karakter, tudtam, hogy ez most már mindig hozzá fog tartozni, Szirtes Balázs alakításától nem fogok tudni elvonatkoztatni bármikor is nézem majd a Bunburyt. Hátha valaki másnak eszébe jut majd vele bemutatni, biztosan bevállalnám. Idő van, a színész fiatal, ebből a szerepből pedig úgysem tudna kiöregedni....

P.S. A fotók a színház fb-oldaláról származnak.

DLA értekezésem:

Színház- és Filmművészeti Egyetem Doktori Iskola

**A színjátszás és előadóművészet gyakorlati és elméleti
kérdései:
monodráma / monológ / one man show - színházcsinálás
önállóan?**

Doktori értekezés

Szirtes Balázs

2020

Doktori értekezésem megtalálható és letölthető a következő linkeken:

1. <https://szfe.hu/doktori-dolgozat/szirtes-balazs-dla/>
2. <https://doktori.hu/index.php?menuid=193&lang=HU&vid=22006>
3. https://hu.wikipedia.org/wiki/Szirtes_Bal%C3%A1zs

Doktori értekezésem tézisei

- 2009 tavaszán az írországi Dublinban, Antoine de Saint-Exupéry: *A kis herceg* című kisregényét elkezdtem átdolgozni a saját magam számára tervezett egyszemélyes előadás szöveggönyvévé. Az, hogy ezúttal magam döntök egy számomra fontosnak való anyag színpadi megszületéséről, előadásáról, amely produkciónak már az előkészítésében, az alkotótársak, a kreatív csapat, elsősorban a rendező kiválasztásában aktív szerepet játszom, de legfőképpen, hogy sokkal nagyobb felelősséget kell vállalnom a készülő előadásért, mint közel két évtizedes színészi működésem során valaha is tettem, művészi magabiztosságom megerősítésével szemléletváltó erővel hatott jövőbeli pályaképekre. Óriási művészi értéknek tekintem az egyszemélyes előadás ösztönző hatását a színészi biztonságra, önállóságra, nagyobb kreativitásra, az alkotói munka kiszélesítésére, és elsősorban tapasztalataimat szeretném közzé tenni az értekezésemben.
- Első kutatásaim során aztán azt kellett tapasztalnom, hogy kevés magyar kutatók, színházi szakemberek által készített vagy magyar nyelven elérhető tanulmány létezik, amely e speciális terület elemzésével foglalkozik és a színháztörténeti szakkönyvek is legfeljebb az előadóművészet, a pódiumi estek területét érintik egy-egy fejezet erejéig. Jóllehet értekezésem nem is vállalkozik arra, hogy a magyar színháztörténetírás e hiányosságát tökéletes alaposással pótolja, mégis megkísérlem az alkotó szemszögéből, gyakorlati, elsősorban színészi oldalról megragadni, megvizsgálni és leírni az egyszemélyes színház jelenségét, specifikumait és előzményeit, valamint az elérhető adatok összefoglalásával érinteni a műfaj magyarországi történetét is, elhelyezve azt az európai fejlődési vonulatban.

Saját alkotói tapasztalataimra alapozom ezt az írást, annak a három évadnak a nézőpontjából, amelynek magam is – *A kis herceg* mesemonológ után elkészült három újabb egyszemélyes produkciómmal – aktív részesévé váltam színészként, illetve, egyes esetekben, más funkciókban is. Ez a nézőpont a 2016 ősztől 2019 ősziig tartó, három színházi évadot felölelő intervallum, még szűkebben ennek az időszaknak a budapesti egyszemélyes előadás-kínálata. Ennek a három évadnak négy különböző

típusú egyszemélyes produkcióval voltam aktív részese, amellyel még inkább alátámasztom az értekezésemben megfogalmazottakat. A megjelenési formáit illetően meglehetősen szerteágazó szakterület okán, és mert, mint említettem, igen kevés az elméleti fogódzó, szükséges volt szűkebb, élesebb fókuszról indítani a vizsgálódást. Így is több mint száz – egészen pontosan **119** – kortárs egyszemélyes produkció volt vizsgálódásaim anyaga, nem is szólva a korábbi évtizedek felidézett produkcióiról. Érdekes e magas reprezentáció ismeretében megvizsgálni azokat a külső vagy gyakorlati, valamint belső, színészi-alkotói tényezőket, okokat, amelyek az egyszemélyes előadások, a magyar színháztörténetben ezelőtt soha nem tapasztalható bőségét eredményezték az utóbbi esztendőkből.

- E bőséges egyszemélyes előadás-korpusz kiváló lehetőséget kínál a típusjegyek felfedezésére és a kategóriák kialakítására, elsősorban a produkciók szöveg-alapjának vizsgálata, a nézőkkel való kommunikáció jellegének leírása és az ismert színházi, előadói hagyományokkal való összevetés alapján. Ezek a típusok a következők:

Történetmesélés, vagy elbeszélő típusú, a történetmondás legősibb, az írásbeliség előtti időkig visszanyúló hagyományait folytató darab, illetve előadás.

Klasszikus monodráma, vagyis olyan előadás, mely eleve monodrám formában megírt színdarab színrevitele.

Adaptáció (vagy dramatizált mű), ahol az alapmű egy másik irodalmi műnemből, műfajból, általában epikus alkotásból – regény, kisregény, mese, novella, napló, esetleg elbeszélő költemény – származik.

Összeállítás, szerkesztett műsor. Ritkábban homogén, inkább vegyes műfajú rövidebb művekből, szövegekből – vers, monológ, publicisztika, levél, vicc, dalszöveg, napló-bejegyzés, más dokumentumok – összeállított színdarab.

- Saját négy egyszemélyes előadásom lefedi a fenti négy kategóriát, így értekezésemben ezek alkotói munkafolyamatán, az előadások tapasztalatainak részletes leírásán, elemzésén át is megközelítem a témát. Ezek a következők:

Szépkipnap – történetmesélés

Lady Bracknell és a lazac mosolya, avagy a bunburisták – klasszikus monodrám

A kis herceg – adaptáció

The Importance of Being Oscar – összeállítás

Ennek a négy előadásnak az elemzése alkotja értekezésem gerincét, a hozzájuk tartozó történeti és esztétikai bevezetéssel együtt.

- A színházi szakmában használt terminológiai készlet elemzése és annak történeti változásai kapaszkodót adhatnak témánk megragadásához. A fogalmi készlet időbeli változásaival és a változások mögött meghúzódó esztétikai szemléletváltás, műsorpolitikai átalakulások stb. érdekes adalékokkal szolgálnak. Az egyszemélyes előadásokhoz tartozó terminológia korántsem egységes, a meghatározásuk nem egyértelmű. Ha korábbi szakirodalmi anyagokat vizsgálunk, ugyanezt a bizonytalanságot tapasztaljuk a fogalomhasználati gyakorlatot illetően. Így van ez például a Magyarországon valaha megjelent színházi lexikonokkal is, amelyekben próbáltam rábukkanni a témával kapcsolatban használt fogalmak első megjelenéseire, majd azok módosulásaira, használatuk konvenciójára. Érdekes időutazást kínálnak e kötetek a huszadik század elejétől egészen a közelmúltig, és kapaszkodópontokat nyújtanak a téma mindeddig meglehetősen szegényes elméleti és történeti feldolgozása közepette. Egy ilyen áttekintéssel érinthetjük és fogalmilag tisztázhatjuk az egyszemélyes színházzal kapcsolatos rokon jelenségeket, előadói műfajokat is, melyek valamiképpen kapcsolódhatnak ugyan az értekezés tárgyköréhez, de az bővebben nem kíván foglalkozni velük, viszont olyan kérdések is felbukkanhatnak így, melyekre a válaszadás megkerülhetetlen témánk részletes vizsgálata során.
- Végeredményüket tekintve, a különböző típusú irodalmi anyagból más és más módon létrehozott darabokat és az azokból készült előadásokat valóban nevezhetjük összefoglaló néven monodrámáknak. Én mégis az egyszemélyes előadás kifejezést preferálom a produktumok közötti, sokszor nem is csak árnyalatnyi különbségek okán, mely különbségek leírását célozza meg a dolgozat. Nem mellékesen különbséget tehetünk így a monodráma névvel megnevezett irodalmi műfaj és egy színházi megvalósítási mód között is.
- A nézőkkel történő első találkozások addig soha nem tapasztalt intimitása, interaktivitása és izgalma, a színész-néző kapcsolatnak az akár két, vagy többszereplős darabok előadásánál megtapasztaltakétól alapvetően különböző minősége győztek meg arról, hogy ez a műfaj a színházművészetben belül, és ez a direkt kommunikációs lehetőség a színészi mesterségen belül egészen különleges forma és alkalom. Fontos a

speciális kapcsolat leírása, mely az egyszereplős darabokban az egyetlen színész és a közönség között kialakulhat és legtöbbször ki is alakul: ez színész és néző közvetlen viszonyának kérdésére. Én színészként ezen a területen nyertem a legtöbb tapasztalatot és szereztem a legmeghatározóbb élményeket. E jellemzőnek a vizsgálata egyben segítségünkre lehet az egyes szóló daraboknak, illetve a belőlük létrejött produkcióknak a fent ismertetett kategóriákba való besorolásában is.

- Színész és közönség speciálisan intim viszonya minden más színházi formától megkülönbözteti az egyszemélyes színházat, az egyszemélyes előadásokat, mind az előadó alkotói megnyilatkozása felől nézve, mind a befogadói élmény tekintetében. Ugyanakkor az egyszemélyes előadás sokkal nagyobb fantázia-befektetést kíván meg a közönség tagjaitól, tekintettel arra, hogy az ilyen típusú darabokban több az egyetlen, fizikailag valóban ott lévő szereplő által felidézett más karakter és szituáció, mint általában a hagyományos színházi estéken. Úgy látszik, mindkét fél számára relatív lehetőségeket rejt még ennek a viszornak, a jelenben minden más színházi formánál, rendezői színháznál, technikai bravúrelőadásnál – nem is beszélve a nem élő előadói társművészetekről: filmről, televízióról, sőt már web-filmről – az egyszemélyes előadások során tapasztalható kiteljesedése.
- Kell szólni a szóló indulás kérdéseiről, vagyis hogy a frissen pályára lépő színésznek, akár már egyetemi éveiben, mit jelenthet, mit adhat egy ilyen vállalkozás. Arról is írok, segíthet-e, és ha igen, hogyan segíthet tovább egy megfeneklett, vagy éppen pangó színészi pályát a szóló munka, egy egyszemélyes produkció létrehozása és az abban való megmutatkozás lehetősége. Mely kolléga miatt és hogyan vágott ebbe bele? Milyen nehézségekkel szembesült? Miért azt a témát, miért éppen azt az anyagot választotta? Miért akkor és ott mutatta be a produkcióját? Mit akart mondani vele? Mit ért el vele? Hogyan volt mindez az én esetemben? A napjainkban tapasztalható egyszemélyes előadásdömpingnek ezek a személyes, szakmai, emberi, alkotói, művészi kérdései.
- Nem lehet véletlen, hogy éppen harmincas éveim közepén, megrekedve a művészi pályámon, eltávolodva a hazámtól és visszatekintve a mögöttem hagyott évekre talált meg, éppen *A kis herceg*. Az a mű, melyben egy középkorú férfi, a sivatagban megrekedve, visszatekint az életére és találkozik még mindenre rácsodálkozó gyermek

önmagával, aki már olyan messze van mostani önmagától, mintha csak egy másik bolygóról jönne. Talán én is azt a lelkes ifjút kerestem magamban, aki mindenkifelett hitt a színház csodájában és a színészi pályát egyetlen lehetséges hivatásának tekintette. És persze nem véletlen Oscar Wilde, és nem véletlen Lady Bracknell identitásválságának drámája sem. Hogy létrehoztam ezeket és éppen ezeket a produciókat, az az én szabadságharcom volt. Igazi önkifejezésem lehetőségéért, önmagam vállalásáért, a rendezői színház állandó kiszolgáltatottsága ellen, a celebvilág hamis értékei ellen, a nyomot nem hagyás rémülete ellen.

- De érdemes megvizsgálni a külső, társadalmi, történeti, infrastrukturális, pénzügyi, technikai és egyéb tényezőket is, vagyis az egyszemélyes színdarabbőség tényének háttérben meghúzódó okoknak ezt a másik oldalát is, elsősorban a 2016 – 2019-es budapesti évadok szemszögéből. Az első ezek közül közelmúltbeli, történelmi és társadalmi változás folyamánya: a színházak társulati struktúrájának és az állami/fővárosi fenntartói monopóliumnak a rendszerváltás, majd a kilencvenes évek óta egyre gyorsabb ütemű fellazulási folyamata, és kisebb, akár magánvállalkozásban üzemeltetett játszóhelyek megjelenése a színházi szcénában. Hasonló folyamat játszódott le, a nagy állami struktúrán belüli színházak játszóhelyeinek bővülésével is, mint a részben vagy egészében magánvállalkozások esetében. A produciók általában az alkotók, és elsősorban a bennük szereplő színész pályázatán elnyert pénzből születnek, esetleg a játszóhely társfinanszírozásával. Létrejöttek független, úgynevezett ernyő-szervezetek is, melyek adott művész, vagy csapat projektje mögé állva, infrastrukturális, személyi és anyagi támogatással segítik a produciók megvalósítását és továbbjátzását.
- Egyre magasabb a diplomát, képesítést szerző színészek száma: az egyetemre vagy valamely színész bizonyítványt adó stúdiót végzett színészek esetében egyre gyakoribb emiatt azok társulaton kívül rekedése, állandó szerződés és rendszeres színházi munkalehetőség nélküli egzisztálása, amely állapot, úgy tűnik, egyre többeket ösztönöz saját, sokszor – kiállításának egyszerűbb volta folytán – egyszemélyes projektek megvalósítására. Lekötetlen alkotói energia, munkavágy, kreativitás, invencióbőség, illetve bővülő infrastruktúra így hatnak, jó esetben, megtermékenyítő módon egymásra.

Témavezetői értékelés:

Szirtes Balázs:

**A színjátszás és előadóművészet gyakorlati és elméleti kérdései:
monodráma / monológ / one man show - színházcsinálás önállóan?
című DLA-dolgozatáról**

Szirtes Balázs immár több évtizedes művészi, előadói pályáján meghatározó jelentőségű a monodráma. Ez azt jelenti, hogy az évek során egy akár művészi védjegynek is nevezhető, kifejezetten egyetlen személyre – *önmagára!* – szabott, komplex színházi műfajt hozott létre, amelynek minden elemét ő maga dolgozta ki. Ugyanis nemcsak mint előadó, vagyis a színpadon egyedül megjelenő, értelemszerűen rendkívül összetett színészi feladatot megoldó *actor*, hanem az adott előadás alapjául szolgáló mű kiválasztója, a szöveggönyv elkészítője, amennyiben szükséges: fordítója, az előadás koncepciójának kidolgozója, végül, de persze nem utolsósorban előadója is egy személyben. Doktori munkája ennek a művészi *ars poetica* elméleti megalapozásának tekintendő, egy sokéves gyakorlati munka rendkívül fontos összegzése, amely hasznos kiindulópont lesz minden, a monodráma-játszás elméleti és/vagy gyakorlati kérdéseivel foglalkozni szándékozó érdeklődő művész, vagy kutató számára.

Négy saját előadás – *Szépkipnap*, *A kis herceg*, *The Importance of Being Oscar*, *Lady Bracknell és a lazac mosolya, avagy a bunburisták* – részletes elemzése képezi a doktori dolgozat gerincét. A doktori képzés éve alatt egyre jobban elmélyült e kutató- és elemző munka, a monodráma, mint önálló színház egyre több aspektusa került Szirtes Balázs érdeklődési körébe. Az értekezésként benyújtott munka fejezetei ennek a munkafejezetnek pontos lenyomatát adják: a műfaj történeti áttekintése (1-3. fejezet; itt az általános elméleti megalapozás a négy monodráma-típus meghatározásával mint különösen értékes, új eredmény hangsúlyozandó!) után a négy, fent említett, saját monodráma-előadás részletes, alapos elemzése következik (4-7. fejezet), majd egy összefoglaló fejezet (8. fejezet) után a DLA-dolgozatot az ilyen munkák esetében szokásosnak mondható *mellékletek* kapcsolódnak.

Témavezetőként mindehhez még azt is ki kell emelnem, hogy a közös munka mind a képzési, mind a dolgozat-elkészítési időszakban jól működött, a rendszeres konzultációk, az elméleti területek kutatómunkája éppúgy, mint az elkészült előadások megtekintése és megbeszélése.

Fentiek alapján Szirtes Balázs DLA-dolgozatát házi védelemre javaslom.

Karsai György

Budapest, 2020. február 6.